

Foran kateteret – hvem er historiestudenten?

Magnus Andersson

Dette foredraget fikk først tildelt tittelen «under kateteret – om historiestudenten», men etter litt om og men var det mest naturlig å endre dette til «Foran kateteret – hvem er historiestudenten?». Målet med min presentasjon er å belyse hva historiestudentene har vært opptatte av da de skrev sine hovedfags- og masteroppgaver. Jeg skal derfor ta en kronologisk gjennomgang av studentlivet og studentoppgavene med et sideblikk til hendelser og tendenser som studentene var preget av. Jeg vil forsøke å besvare følgende tre spørsmål: For det første, hvordan har studentenes oppgaver spredt seg over de historiske periodene middelalder, tidlig nytid og moderne tid? For det andre, hvordan har studentene forholdt seg til den lokale og den regionale historien? Og til slutt: Har mer generelle studentkulturelle trender slått inn i historieskrivingen ved instituttet? Med så omfattende spørsmål er det klart at denne presentasjonen bare kan overblikk over tendensene ved historieutdanningen, men de kan likevel bidra til å belyse instituttets forskning gjennom studentenes oppgaver og virke. Jeg vil gjøre dette kronologisk, og starter med 1970-tallet.

1972-1979: «De korte 1970-åra»

Det første tiåret har den sentrale karakteristikken av at det ikke var et helt tiår. Til tross for dette, var det en travel periode med pionerånd, nybråttsarbeid og prinsipielle diskusjoner om historiefaget, universitetets rolle i samfunnet og universitetet i seg selv. UiT ble kjent som det «røde universitetet» med særs opposisjonelle studenter. Geir Lundestad uttalte etter sin tid i Tromsø at han likte å undervise i moderne historie, spesielt marxisme og leninisme. »Det var bare morsomt» uttalte han i et intervju, og fortsatte: «Jeg oppfattet det heller ikke som vanskelig å diskutere med dem, fordi de kunne så alt for lite. --- [nå] kunne det hatt sine fordeler med opposisjonelle studenter. I dag kan du lire av deg hva som helst og de skriver så blekket spruter». Studentene var synlig i bybildet, og markerte seg da de bidro til at universitetets først rektor, Peter F. Hjort, måtte gå av. Ivan Kristoffersen (avisa Nordlys) skrev ved en senere anledning at byen hadde blitt «voldtatt», som må sies å være en grov overdrivelse. Tromsø var vant til lærerstudenter som holdt på med revy og teater, ikke den akademiske studenten som markerte seg på andre måter – spesielt på et nyopprettet universitet som ble tolket som et hvitt

lerret. Narve Fulsås skrev til UiTs 25-årsjubileum at det egentlig aldri hadde vært spesielle revolusjonære tilstander her. Det er klart at med ansatte som Berge Furre og Ottar Brox kunne det støtte en hypotese om UiT som et venstresideuniversitet, men andre universiteter hadde vel så harde – eller hardere – kamper. Ivan Kristoffersens uttalelser viser jo at tromsøfolk ikke kjente til noe annet. Dessuten: oppgavene som ble skrevet var ikke radikale: De var regionale.

Landsdelsrelevansen gjorde seg gjeldende fra dag én. Mellom 1972-1979 ble det levert 24 oppgaver totalt. 17 av disse hadde et klart regionalt eller lokalt perspektiv, mens resten omhandlet mer generell politikk. De mer generelle oppgavene kan likevel omhandle lokale tendenser, så tallet på avhandlinger om Nord-Norge er nok høyere. De første avhandlingene ble levert i 1975, og av de var det bare to – Ingrid Andersgaard og Kjellaug Jettne – som ikke skrev om noe utpreget lokalt, hhv om typografer i Kristiania og om Nasjonal samling. Høsten 1975 kom det fire avhandlinger der alle hadde et nordnorsk perspektiv, og to om Alta av Henry Minde og Einar Arne Drivenes. Kjønnbalansen var det så som så med. De første åtte årene var det fem kvinner, noe som tilsier en kvinneandel på 21%. Når det gjaldt fordelingen på tidsperioder, var det 66% som skrev om moderne historie etter 1850, hele 16 oppgaver. For middelalderen og tidlig nytid var antallet leverte hovedfagsoppgaver henholdsvis fem og tre.

1980-1989: Den studentkulturelle vendingen

1980-tallet kjennetegnes av en kulturbølge i Tromsø. De skarpe skillelinjene i, og det brede engasjementet for, studentpolitikken forsvant. På starten av tiåret blomstret studentuka, studenthuset, studentradioen, studentrevyen og en bråte med studentforeninger fram i Tromsø. Kvinnene ble i flertall blant studentene fra 1987, noe som også bidro til at studentpolitikken fikk en sosial og lokal profil. Det var behov for andre typer helsetjenester og for barnehageplass. Studentmassen ble mindre homogen, og det ble også større fokus på psykisk helse og minoriteters plass på campus. Dette var også fulgt av en vekst av studenter på utveksling hit, og ikke minst utveksling herfra. I motsetning til det foregående tiårets utallige resolusjoner til frihetskamper i Latin-Amerika, reiste faktisk studentene dit på 1980-tallet. I Utopia ble det skrevet om historiestudenten Jorunn som reiste til Nicaragua, men også Palestina og Zimbabwe ble besøkt av studentene på UiT. Studentene avla også Sovjetunionen besøk. Det økte engasjementet for verden rundt seg og for kultur i vid forstand gjenspeilet seg bare til en viss grad i avhandlingene.

I løpet av 1980-tallet ble det levert 42 hovedfagsoppgaver. En av disse omhandlet Afrika; Tore Sivertsens oppgave om bevisstgjøring overfor europeere av politiske ledere i Kenya, Zambia og Zimbabwe). I tillegg leverte Pål Christensen den første hovedfagsoppgaven om Svalbard. Også Russland vokste fram som temaområde med Astri Andresens oppgave om russiske østsamenes rettigheter og Alf Olsens magistergrad om kollektivisering av jordbruket i Sovjetunionen. Omtrent 30 hovedfagsoppgaver har et klart lokalt tilsnitt, og om vi løfter fokuset til Nordkalotten, dekker vi nesten alle oppgavene. I perioden har tiden etter 1850 total dominans med 33 av 42 oppgaver. Middelalder, tidlig nytid og historiografi/metode har tre hver. Det var en dobling av kvinner som leverte hovedfagsoppgaver, men andelen forble den samme – ca. 21%. Fra 1987 var det flest kvinner som studerte ved UiT. Til en viss grad fant «kulturen» veien inn i hovedfagsoppgavene, blant annet illustrert ved Rune Blix Hagens oppgave om fransk mentalitetshistorie.

1990-1999: Ironigenerasjon i gamle spor

På 1990-tallet kom en ny generasjon studenter med rariteter som «toga-party» og «tøffelfester». Studentaktiviteten var god, selv om studentpolitikken visnet videre hen og det første studenthuset ble solgt. Det nye administrasjonsbygget på campus ble åsted for flere konserter og arrangementer, men studentene arbeidet for å etablere et nytt studenthus i sentrum i samarbeid med studentene på Høgskolen i Tromsø. Det var også satt i gang en prosess med å bygge en studentidrettshall i Breivika. En økning i studenttallet bidro til trangere kår rent fysisk og press på ressursene. Dette gjaldt velferdstilbud så vel som muligheter for oppfølging og veiledning. Instituttet flyttet ned i Breviklia for å avhjelpe plassproblemene – et omdiskutert grep i sin samtid som siden har gitt instituttet den nødvendige armlengdes avstand til prosesser på fakultetet. Siden har studentene, i tillegg til lesesalsplasser, fått både kjøkken, sitteområde, biljardbord og prosjektør i kjelleren. Et tettere samarbeid med landene i Barentsregionen bidro til å redefinere UiT og spisset instituttets portefølje i kjølvannet av Sovjetunionens oppløsning. Historiestudentenes første (og eneste) undervisningspris ble tildelt Einar-Arne Drivenes for hans forelesninger på hovedfag. Studentene var fornøyde, men studenteksplosjonen hadde først og fremst gitt seg utslag på grunn- og mellomfag.

På 1990-tallet var det levert 50 hovedfagsoppgaver ved UiT, en økning på åtte sammenlignet med 1980-årene. I tillegg til mange regionale og lokale oppgaver, ble det nå levert oppgaver om USA og Grønland, og hele tre oppgaver om Etiopia av Marianne Olsen,

Unni Krogh og Vibeke Bruun, samt en om Eritrea av Christine Smith-Simonsen. Det ble mer fragmentering av tema og bredde, og flere oppgaver om nasjonale problemstillinger i et nordnorsk lys, som bolig- eller utdanningspolitikk. Den sosiale profilen til 1980-tallet slo ut i full blomst nå. Det ble flere oppgaver om Russland, både Østisen og Sibir, og en ny oppgave om Svalbard. Det nordlige vokste fram. Moderne tid fortsetter sin totale dominans – 76% av hovedfagsoppgavene handlet om tiden etter 1850. Kun én av oppgavene handlet om middelalderen: Harald Lindbacks oppgave om de norske middelaldergildene. Ti oppgaver var lagt til tidlig nytid. Kjønnbalansen bedret seg markant og økte til 44%. Det kan med andre ord se ut som det var en viss forsinkelse, og at effekten av økt kvinneandel på 1980-tallet ikke gav effekt på hovedfagsnivå før senere.

2000-2022: Det lange millenniet

På grunn av tiden, har jeg slått sammen de to siste tiårene. Vi er da også kommet så nær vår tid, at det er noe utfordrende å se hva som har vært de førende tendensene. Studentmiljøet i Tromsø ble mer sammenvevd i begynnelsen. Det ble etablert både studenthus og studentidrettshall, men kvalitetsreformen fra 2004 gjorde at studentorganisasjonene meldte at interessen for å delta i aktiviteter utenom studiene var fallende. Det ble stilt høyere krav til gjennomstrømming og studieløpene ble strammere regissert. Dessuten bidro de mange fusjonene fra 2009 til å fragmentere studentmiljøet. Det var også duket for en ny type student: «Lektorstudenten», som skulle bli ferdig utdannet lektor med master og pedagogikk i samme utdanning – begrenset til fem år. Dette bidro nok også til et sterkere fokus på å bli ferdig med studiene raskt og gav en tydelig retning for historiestudentene som ville ut i skolen. Andre verdenskrig seilet også opp som tema. 92% av alle masteroppgavene om andre verdenskrig ble skrevet etter år 2000. 60% av oppgavene ble skrevet etter 2010.

Mellom 2000-2010 uteksaminerte UiT 92 studenter med mastergrad/hovedfag. Fra 2010 er tallet 121. Det har altså vært en voldsom økning, som i stor grad skyldes lektorstudentene. Det blir en økning i såkalte didaktikk-oppgaver med direkte tilknytning til arbeidslivet som lærer. Det har vært flere oppgaver om lærebøker og undervisningsopplegg, blant annet. Moderne tid er fortsatt perioden for de fleste av oppgavene som ble skrevet – omlag 75% mellom 2000-2010. I den siste perioden tar didaktikkoppgavene terreng fra moderne historie, og spiser opp ca. 25%, mens tidlig nytid og middelalderen holder seg stabil. Lektormasteren

har derfor gått mest utover tilsiget til moderne historie – om det gjør noe. Det er også flest oppgaver om Nord-Norge.

Oppsummering og avslutning

Så til noen konkluderende bemerkninger til de innledende spørsmål. Totalt siden oppstarten er det blitt avlagt 329 hovedfag- og mastergradsoppgaver. Av disse har 27 vært om middelalder, 37 i metode/didaktikk, 48 om tidlig nytid og 217 om moderne tid. Det har altså vært en ujevn tilstrømning til de historiske periodene. Kanskje ikke uventende er det moderne tid som har brorparten, men det er kanskje en konsekvens av at studentene skriver om noe lokalt som de bryr seg om, og at det i stor grad er noe gjenkjennbart i lokalmiljøet. Hvis vi gjør en ytterligere avgrensning og deler moderne tid inn i moderne tid fram til 1945 og samtidshistorie etter 1945, blir bildet mer sammensatt. Tiden mellom 1850-1945 blir da størst, men samtidshistorie vil stå for om lag 20% av oppgavene. Studentene har vært veldig interessert i det lokale. Det gjenspeiler den geografiske fordelingen der det lokale nok har en andel på 75% eller mer. Det er flere oppgaver om Europa og Afrika, og et mindretall om USA, men de virkelig store hullene er Latin-Amerika, Sørøst-Asia og Oseania. Dette til tross for at de to førstnevnte har vært i studentenes bevissthet gjennom utvekslinger og politisk interesse. Det er tilsynelatende ingen sterk sammenheng mellom trender i studentlivet og oppgavene som blir levert. Tema har vært stabile hele veien: Regional og moderne historie.

En annen ting som stadig diskuteres er skriveingen om krigen. Det er levert 26 oppgaver som kun handler om andre verdenskrig. Sannsynligvis færre enn man skulle tro. Til sammenligning er det levert 23 oppgaver i samisk historie – og ingen ville finne på å si at det «er skrevet nok om det samiske», som man jo kan finne på å si om krigen. Et generelt trekk ved hovedfags- og masteroppgavene er at studentene skriver om noe de selv synes er interessant. De siste årene, spesielt med hensyn til didaktikkoppgavene, har det skjedd en viss dreining mot oppgaver som er konkret rettet mot læreryrket studentene skal ut i. Tatt den store veksten av didaktikkoppgaver, kan vi risikere at det etter hvert er flere som skriver slike oppgaver enn oppgaver med tema fra middelalder og tidlig nytid til sammen.

Kvinneandelen blant de uteksaminerte studentene i perioden 1975-2022 er 39%. De store «kvinnekullene» har kommet etter 1990, men aldri overgått femti prosent. Historie er altså et «mannefag», selv om det ikke er noe med fortidens levninger som hindrer kvinner fra å studere dem. Til tross for dette økte andelen kvinner fra 21% på 1980-tallet til 44% på 1990-

tallet, 42% på 2000-tallet og 40% på 2010-tallet – så vi kan absolutt si at historie har blitt preget av utviklingen. Den senere tid har også flere kvinner skrevet master som del av sitt lektorløp. For å oppsummere i korte trekk: Historiestudenten ved UiT er en mann som skriver om noe lokalt i moderne tid, og ikke nødvendigvis om Andre verdenskrig.